

1

ז. (טז) אי. ק. י. ע. ק. ב. מ. ש. נ. ת. ו. - ר' יוחנן אומר: ממשנתו.

ל-84 (77)

מאור

ויצא

ויהלום והנה וגו' ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי וגו' אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים. איתא במדרש ויקץ יעקב ממשנתו, והוא תמורה. ונראה לבאר דהנה ידוע שעיקר עבודת האדם לבא לתכלית השלימות כעבודתו יתברך שמו להשיג אלקותו יתברך שמו הוא על ידי התורה והתפלה. ולא יוכל להיות אחד בלא שני כי לא עם הארץ חסיד, וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו כמאמר חכמינו ז"ל כל האומר אין אלא תורה אין לו תורה, כי בודאי על ידי עסק התורה לשמה יכול לבא לקדושה גדולה כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו רוחו ונשמתו באותיות התורה, אמנם אף על פי כן לא יוכל לבא לעיקר היראה והאהבה וההשתוקקות לעבודתו יתברך שמו ולהשיג אלקותו רק על ידי התפלה במסירות נפש ובהתלהבות כידוע מכל ספרי הקדושים.

ושמש

והנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל ויפגע במקום שתיקן תפלת ערבית, הנה לא ידע עד עתה סוד התפלה איך היא גדולה. ומצינו שנטמן יעקב בכית מדרשו של שם ועבר ולמד תורה, נמצא ידע סוד התורה. אמנם לא בא להתגלות אלקותו יתברך שמו עד עתה שנתגלה עליו אחר שעמד על סוד התפלה. וזה פירוש המדרש ויקץ יעקב משנתו ממשנתו, רצה לומר מתורתו, שנתעורר על ידי התפלה הזאת והבין שלא בא לתכלית ההשגה על ידי התורה לחוד. ואמר אכן יש ה' במקום הזה, רצה לומר על ידי התפלה הזאת יוכל להבין יותר התגלות אלקות ממה שהשיג עד עתה על ידי התורה לחוד, ואנכי לא ידעתי סוד זה אין זה כי אם בית אלקים, רצה לומר כי על ידי התפלה בהתעוררות והתלהבות יכול האדם לבא ליראת הרוממות אשר יקרא בלשון חכמינו ז"ל בית כמאמר חכמינו ז"ל חבל על דלית ליה דרתא כו'. וזה שער השמים, כי התפלה היא עיקר שער השמים לבוא להשגת אלקות ויראת שמים אוצר הטוב את השמים כי יראת ה' היא אוצרו ודו"ק היטב כי נכון הוא.

גבול הרגש והשכל

עח

הרגש כלול הוא בשכל, והוא המדרגה התחתונה שבו כשהוא יוצא לפעול פעולות מעשיות, או קובע לו את תחומי הרגשי בפני עצמו. בחיים העולמיים כולם הוא התוכן הסודי של אות האחרונה של שם, שהיא נעשית שם אדני בפני עצמו.

מזוג השכל והרגש

עד

אי אפשר לאדם לחיות לא בשכל לבדו, ולא ברגש לבדו. תמיד צריך שיהיה ממזג את השכל עם הרגש בחוברת. כשירצה להתפרץ למעלה ממדרגתו, יאבד את הכשרון של הרגש, ויהיה מלא פגמים וחסרונות, אף על פי שיהיה בעל שכל גדול. ואין צריך לומר שאם ישתקע ברגש לבדו יפול בתהומות של סכלות. המביאים לידי כל חולשה וכל חטאת. רק תכונת המשקל השווה, המאזן את השכל עם הרגש, תביאנו לידי הצלה גמורה. מובן, שעם זה צריך להחיות תמיד את התכונה המעשית, והחוש החברותי הישר.

התפלה, וחלק גדול ממעשה המוסר והתורה, בנויים הם על יסוד תקנת הרגש של האדם. והם צריכים לשמור גבולם. כשבאים אל הרגש בענינים ותוכנים שכליים אין מצליחים. אמנם עצמותה של התביעה, שיהיה הרגש גם כן מושכל, יש לה מקום, מפני שבאמת איננו גם חטיבה בפני עצמה, אלא אחד מצדדי השכל, שהוא מתגלה במדרגתו התחתונה.

א. י. ק. י. ע. ק. ב. מ. ש. נ. ת. ו.

א. י. ק. י. ע. ק. ב. מ. ש. נ. ת. ו.

יסוד האמונה השלמה שבלב נובע הוא מתוך מעמק סגולת הנפש
 שבישראל. לעומתו מכוון קרבן העומר של שעורים, מאכל בהמה, הנוטה רק לרגש
 הטבעי. אחריו ועל גביו בא יסוד העילוי השכלי והלמודי. אמנם חולשת האדם
 גירמתו, שבהיותו מוכשר למחקר שכלי יוחלש בו יסוד הנטיה האמונית, ובהיותו
 ושלם באמונה הוא עלול למעט בהשכלה והכמת לב. אבל תכלית דרך הישרה היא,
 שכל כה לא ימעט את חברו, ולא יתמטע על ידו, כ"א יתגלה בכל מלא עוז, כאילו
 היה הוא השולט לבדו. כח האמונה צריך שיהיה שלם כ"כ כאילו אין לו שום
 אפשריות של מחקר, ולעומת זה צריך שיהיה כח החכמה כ"כ מעולה ומוזרו כמו
 לא היה כלל כח של אמונה בנפשו. אדם ובהמה — ערומים בדעת ומשימים עצמם
 כבהמה. אכן זאת היא מורשה מיוחדת לישראל, שהאמונה הקיימה היא אצלם
 טבעית, מצד המורשה הגלויה של גילוי שכונה, רק עם חכם ונבון הגוי הגדול
 הזה — הניסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, ולהפך, הכפירה היא אצלם
 בלתי טבעית, ואפשרית רק ע"י העזה של שכרו, שמתוך עקשות או האוות. מה
 שאין כן באומות העולם, שמציאות האמונה אצלם היא דוקא ע"י שכרו, כי לא
 נגלו להם ענינים מוחשיים גדולים על יסודי אמונותיהם, על כן אין טבעם האנושי
 גוזר להאמין כ"א ההסכמה המשכרת וההתגברות על הטבעיות. ועל כן טובה מאד
 לישראל חמימות האמונה בפשטותה, שהיא ג"כ מבוררה כיום בהיר, "ברה כחמה".
 ולפיכך מהובר הוא פסח לעצרת ע"י ספירת העומר שבבית המקדש, שהיא
 מחברת את מנחת השעורים, מאכל בהמה, נטית הרגש הטבעית, אל החטים, מאכל
 אדם, העלוי השכלי הרוחני, ע"י הדעת חטה היה. ושני הכחות היסודיים האלה
 מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם, במעמקי הנפש ומרחבי החיים, בהופיעם כל
 אחד בצורתו העצמית השלמה, באין שום דבר מעיק לו כלל, ובהתכנסם והתקשרם
 זד למערכה אחדותית עליונה.

אמת יתנו א' 30

הרגש ועבודת השכל

7

עז

הרגש הוא יותר מהיר מן השכל. ברגש, האמרה,
 אלהים, מלאה היא תנובה וישות גם טרם אשר נפתר אף מעט מכל
 המון החידות הכמוסות בה. מה שאין כן בשכל. השכל צריך
 עיבוד, בלא לימוד ועיון מאומה לא ימצא.
 אם יתחלף הרגש בשכל, ויאבה להשתמש בשכל מבלי
 עבודה רוחנית, כי אם ליהנות מן המוכן, כשם שאפשר הדבר
 ברגש, מהרה יחשך לו עולמו, וסירים סבוכים יתגדלו בחלקתו הרוחנית,
 אשר בכל עת יסתבך בהם, להרבות המכשלה על דרכו הרוחני.
 ועת ומשפט ידע לב חכם להכנס בהיכל הרגש במילואו,
 להתענג מעדניו, ולעבור על חלקת השכל לעבד עבודתה. או
 תבא דעת אלהים בלבבו, בצורתה היותר רצויה.

אמת יתנו א' 6

8

צפון. כאשר בהרכבה הנכונה השכל והרגש הפנימי בונים אושר האדם,
 צורך תמיד לדעת, שאע"פ שהשכל הוא לכאורה עומד במעלה עליונה מהרגש,
 אך זהו רק כ"ז שאין הרגש מתעלה למרום עזו-ע"פ כח השכל עצמו, אבל כשהשכל
 הגביה את מעלת הנפש למדרגה הגונה, אז הרגש מתעלה כ"כ עד הדברים היותר
 נשגבים, אין כח בשום שכל המתעצם בדברים וצירופי מאמרים להכירם, הם יהיו
 נרגשים בעומק מצפון הנפש, וההרגשה הרוממה והנעימה לא תכנס בדברים גלויים,
 ודוקא עם עומק ההרגשה הצפונה יכול האדם לבא לאותה המדה של קדושת החיים,
 לשם עצם קדושתם, מבלי לצרף עמה תעודות אחרות. כי החיים הקדושים, ההולכים
 באור ד', היא המטרה היותר נשגבה, והיא הולכת ומוספת כפי תגבורת קדושתה.
 האפיקומן הנאכל על השובע בתור מטרה לעצמו, לא דבר של הכרח להמשכת
 חיים של פעולה מעשית, מצד זה הוא מותאם לעומק הרגש היותר צפון בעומק
 הנפש, הנעלה מכל פה ולשון להביעו.

אמת יתנו א' 9

9

כאשר היו שואלים אותו מה נשמע? הוא היה עונה,
 "חי את חלום". להבנתי, הוא התכוון, שהדברים
 שאני שואף וחולם עליהם, הם לא רק בגדר איזה
 חלום, שאיפה רחוקה, אלא אמת שאני חי ומיישם
 אותה. אפשר גם לפרש שכונתו, שכל-כך טוב
 עכשיו, שזה כמו הדברים שאני חולם ושואף
 אליהם, כלומר להיות מאושר מהרגע הזה.
 כך חי ידידיה את חייו, בשאיפה, בדבקות,
 בהתעלות תמידית, וסיים את חייו כקדושי
 עליון שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.
 ובזאת נחמתנו. בצפיית ישועה ובניין בית המקדש
 במהרה.

כבמותו כך בחייו, חי ידידיה, חי שליחות עם
 שאיפות גדולות. כך כתב לי ביום הולדתי הקודם,
 "אבא יקרי יצא לנו לשבת כמה חברים ולחשוב, אם
 כל דור הוא משהו חדש בעולם, אז במה אנחנו
 שדרוג של החורים שלנו?" הדגש על שדרוג,
 שלא מבטל את מה שאנחנו החורים עשינו ובנינו,
 אלא לשדרג, להוסיף קומה. "והתשובה הייתה
 שזו החסידות, לא רק ללמוד וללכת למניין כמו
 פעם, אלא גם להתחדש, ולשיר, ולנגן, ושיחיה חיות
 בעבודת ה', ושמכניסים את ה' לכל דבר בחיים".
 לזה הוא שאף, ואף קיים זאת בפועל בכל אורחות
 חייו, בכל הליכותיו, שם שמים היה שגור בפיו,
 בכל העשייה שלו, גם כשעבד בשנה האחרונה
 מספר שעות לפרנסת ביתו.

אמת יתנו א' 10